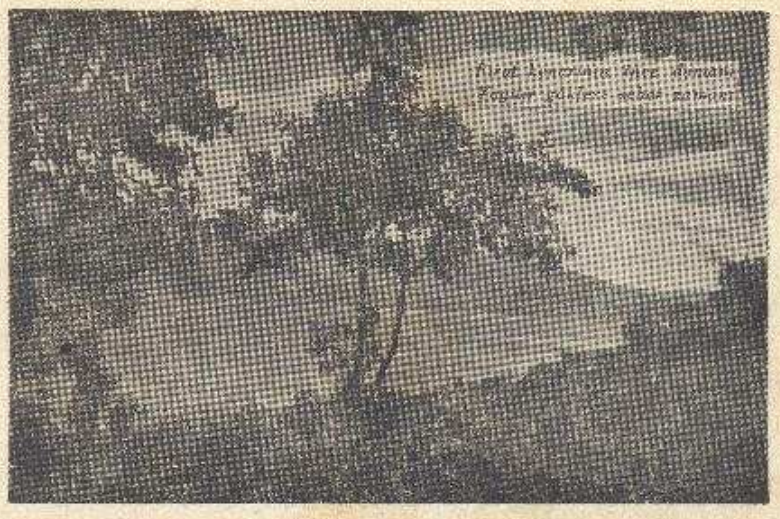

Yeni

FIRAT

AYLIK — FIKİR — SANAT DERGİSİ

SAYI
2

ELÂZIĞ
18/5/1962

T. C.
ELÂZIĞ VALİLİĞİ

Özel Büro: 65
Konu : İki adet Yeni Fırat dergisinin alındığı Hk.

Fikret Memişoğlu
Avukat
Kültür Derneği Başkanı
Elâzığ

11/5/1962 tarihli yazınıza ilişik olarak gönderilen iki adet (YENİ FIRAT) dergisi alınmıştır.

Memleket kültürüne büyük hizmeti olacağına inandığımız derginizi ve başta Elâzığ Kültür Derneği Başkanı olan Fikret Memişoğlu olmak üzere emeği geçenleri candan tebrik eder, devamlı başarılar dilerim.

Abdullah İğneciler
Vali

AĞRI VALİLİĞİ
Hususi

Değerli kardeşim,

(Yeni Fırat) dergisini aldım. Bayram günlerinin verdiği fırsatla okudum.

Sizleri ve dergide görev alan kalem arkadaşlarını yürekten kutlarım.

Başarmak için önce başlamak lâzımdır. Sizler bunun birincisini yapmış bulunmaktasınız. Satışla derginin giderlerini bir hayli sürede karşılıyacağını sanmam. Ama bunun hesabında yaptığınız, başyazıdan belli.

Bu türlü masrafları paylaşmada beni de aranıza katarsanız memnun olurum.

İster aylık, ister altı aylık bir hesap sonunda düşecek parayı ödemeye razıyım.

Vaktim olursa sizlere bir sanat kabiliyeti taşımamakla beraber, arada sırada yayına lâyık görülmek kaydı ile, yazı da takdimine çalışacağım.

Bu türlü gayretlerde başarının ikinci şartı, devamlılık gösterebilmektedir.

En iyi dileklerle, selâmlarımı sevgi ve saygılarımı sunmaktayım aziz ve sevgili hemşerim.

Kâzım Atakul

Şehrimiz sayın valisi ile hemşerimiz sayın Ağrı Valisinin yukarıda yayınlanan mektupları, kadirşinaslığın en zarif ifadeleri olduğu gibi, bu gün Yeni Fırat ı çıkaranların mânevi gücü olduktan başka, yarın bu kültürel ödevi devir alacaklara da, en mânidar bir destek olacak ve dergimizin, uzun senelere doğru akıp gitmesini teşvik ve temin edeceği için kendilerine samimi ilgilerinden dolayı teşekkürü borç biliriz.

YENİ FIRAT

İÇİNDEKİLER

Sayın Başbakanım 1
Harput'ta Bir Çeribaşı Zade Ali Bey . 3
Sıla yolculuğu 7
Harput Çevresinde Gezinti II. 8
Vakit 10
Mektubun Ardından 11
Keban Barajı 12
İkinci Murad'ın Ruhu 13
Ayın Olayları 14
Keban Güzellemesi 17
Diken 18
Şefika 19
Eskilerden Fıkralar 23

YENİ FIRAT
Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

Sahibi :
FİKRET MEMİŞOĞLU
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden.

Mes'ul Müdür :
Cenâni DOKMECİ

İdare Yeri :
Elâzığ Türk Kültür Derneği Şubesi

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Matbaa Teknisyenleri Basımevi
İSTANBUL

Yıllığı 12 Liradır.

Gönderilen Yazılar Basılsın Basılmasın Geri Gönderilmez.

Çıkış tarihi : 25/6/1962

Sayın Başbakanım!

Tarih içinde yaşıyoruz. Sizin kadar tarihimizin ve coğrafyamızın içine sinmiş diğer bir şahsiyet gösterilemez belkii... İstiklâl Savaşının içinde cephe kumandanı, inkılâpların yapılışında başbakan, Türkiye'nin ekonomik kuruluşunda prensip sahibi olduğunuz için, her alanda memleket muhasebesine muhatap bulunmak mevkiindesiniz. Bu bakımdan dün olduğu gibi bu gün de her meselenin elinizle çözülmesini beklemek, yersiz bir dilek sayılamaz elbet.

Yapılanlardan çok yapılmayanlar, hatırda kaldığı için, Yeni Fırat, çevresine ait soruların cevaplandırılmasını özler.

Elâzığ'ın kalkınması için özlenen her imkânı tabiat bahşetmiştir. Ancak bu tabiî imkânların devlet eliyle sıralanması ve sağlanması gerekiyor. Henüz kollektif çalışma sağlayamayan memleketimizde kalkınmanın sihirli değneği, takdir buyurursunuz ki, ötedenberi devlet elindedir.

Devlet veya hükümet başkanının işaret veya sempatisi olmadıkça, bir ili kalkındırmak, Bisütün Dağı'nı delmek kadar zordur. İstanbul'da, Çanakkale'yi; Ankara'yla, Çankırı'yı mukayeseden vaz geçsek bile, Elazığ'ın karşılanan mühim ihtiyaçları, düşüncemizi gerçekleştirebilir.

Meselâ Yolçatı'da Elâzığ'a yan çizen demiryolu ancak iradenizle bir kol halinde ilimize bağlanmıştır.

Şehrin su ihtiyacı, başbakanımız, merhum Hasan Saka'nın kesin vâdi ile giderildi.

Kardeş il olan Malatya'daki kalkınma durgunluğu, sempatinizin bakanlara sirayetiyle hareketlenmiş olsa gerek.

Ziraat Teknik Okulu'nun inşasına başlanıp, süratle devam ettirilmesi bu sempatinin mesut sonucudur.

Fazla misal vermeye ne lüzum var. Bu bir gerçektir. Şimdi Elâzığ'a ait âcil dileklerimizi sıralamak istiyoruz ki bunlar, 5 yıllık kalkınma plânının da üstünde olması gereken isteklerdir.

I — Türk ve Amerikan ilim heyetlerinin verdiği raporları hiçe sayan politik bir zaaf neticesinde, Atatürk Üniversitesi'nden kalan büyük boşluğu kısmen doldurmak için yapılması kararlaştırılan Teknik Okul'un henüz temeli atılmış değildir.

1962 de tedrisata başlanması, 1961 de Millî Eğitim Bakanı tarafından vadedildiği halde, bu vadin hiç bir belirtisi müşahede edilememektedir.

Tek bir kalb halinde bütün halkımız temel atma ve öğretime başlama gününün, özlemi içindedir.

Milletvekillerimiz bu sırada huzurunuzu ihlâlden çekinseler dahi, Elâzığ'lıların sonsuz intizarını, demokratik bir davranış olarak, aksettirmek ödevinden kendimizi alamıyoruz.

Ödenek kıtlığı, bina yokluğu gibi, mûtat geciktirme sebepleri, büyük başarılara şahit olan bir milleti tatmin edemez.

Kaldı ki, askerî hastanenin yeniden yapılan binasına taşınması, geleceği müjdelenen Kolordunun biraz tamire muhtaç eskiden yapılan kolordu binasına nakli suretiyle, büyük Müfettişlik binası boş kalacak.

Ve Teknik Okul'un şimdilik bütün ihtiyacına. öğrencisi 4000 ne yaklaşan lisenin de bir kısım ihtiyacına cevap verebilecektir.

Her devirde irtica dalgasının çarpıp kırıldığı, inkılâbın korunduğu bu kültür kalesinin, okul ihtiyacına ve okumak iştiyakına en çok sizin hak vereceğinizi uman **Yeni Fırat** ilk olarak bu dileğin cevaplandırılmasına muntazırdır. Üstün saygılar...

Yeni Fırat

HARPUT'TA BİR DALYAN BOYLU ÇERİBAŞI ZADE ALİ BEY

Fikret MEMİŞOĞLU

Harput ve çevresinde «Bey» sözü, ya bey soyundan gelenler için, ya bey yaradılışlı olanlar için kullanılır. Yani beylik ya soydan veya huydandı.

Köylerde, bey soyundan olmıyan bir çok çocuklara ve delikanlılara, ağırbaşlı ve yakışıklı oldukları için bey denilegelmektedir.

Çeribaşı Ali Bey, hem soydan hem huydan beydir.

Ali Bey'in hayatı hakkında, vesikalara dayanan fazla bir bilgiye sahip değiliz. Harput'un nüfus kütükleri yandığı için, şeceresini dahi kayıtla tesbit edemiyoruz. Ancak kardeşi Mustafa Asım Bey'in küçük oğlu İsmet Aktan'dan edindiğimiz bilgilerle öğrendiğimiz rivayetleri tekrar etmekle yetineceğiz.

Ali Bey, bir müddet, mahalle mektebinde ve medresede okumuş, arkadaşları arasında zekâ ve çalışkanlığı ile sivrilmişse de, babasız kaldığı için olacak, tahsiline devam edememiş ve memur olmuştur.

Hozat Vilâyeti'nde, encümen kâtipliği yaparken, vilâyet idaresinin tedbirsizliğinden patlak verdiği sanılan Dersim İsyanını müteakip Hozat Valiliği lağvedilip, kazaya çevrildiği için, diğer memurlarla birlikte Ali Bey de açıkta kalmış, bir daha devlet kapısında iş almamış, genç ömrünün sonuna kadar serâzâd bir hayat sürmüştür.

1830-1831 yıllarında doğduğu söylenen Ali Bey, 1866 yılında 35 yaşında iken gençliğine doymadan vefat etmiştir.

Yeğeni İsmet Aktan, amcası olan Ali Bey'in babası M. Asım'dan 15 yaş büyük olduğunu söylemekte ise de, daha büyük olması muhtemeldir. Çünkü bundan 5-10 sene önce 80-90 yaşlarında vefat eden ihtiyarlar bile, onun adını ve şöhretini duydukları halde, kendisini görmediklerini söylemeleri nazara alınınca, 1830 yılından bir hayli evvel doğmuş olması gerekir.

Bir defa İstanbul'a gittiğini, Hoğulu şair Rahmi Efendi'nin torunu Fatma Hanım'dan, bir defada Hacı İzzet Paşa ile Sivas'a yolculuk yaptığını, yeğeni İsmet Aktan'dan öğreniyoruz.

«Pembe» adında, kimseye açılmaz, çok güzel bir yosma ile sevişiği, hattâ bundan Ali Ulvi adında bir çocuğu da olup, onun da Çanakkale Harbi'nde veya İstiklâl Savaşında şehit olduğu söylenmektedir.

Ali Bey'in kendi hayatı hakkında bildiklerimiz özet olarak bunlardan ibarettir.

Ancak ataları hakkında, bizi aydınlatan tarihi kayıtlar var.

4. cü Sultan Mehmet'in tahttan indirilmesi üzerine, İstanbul'a gelen Ordunun başında bulunan ve 2. ci Süleyman tarafından sadrazam tâyin edilen Abaza Siyavuş Paşa zamanında, yeniçeri ağası «Harput'lu Ali Ağa» idi.

İşte bu zat, yazımızın konusu olan Ali Bey'in büyük atasıdır. Mevcut beratlar da, bunu gösteriyor. Zamanında bütün serkeş yeniçerileri, İstanbul halkının yardımı ile, tenkil etmek için sadarette önceden alınan karara, Sadrazam Siyavuş Paşa'nın uymakta çekingenlik göstermesi üzerine, patlak veren 1688 isyanında Siyavuş Paşa gibi, Ali Ağa'da sipahilerin teşviki ile, yeniçeri zorbaları tarafından parçalanarak şehit edilmiştir.

Devşirme olan yeniçerilerin ağası Ali Ağa'nın da devşirme olmak ihtimali hâ-

tıra gelebilir. Halbuki Ali Ağa kat'iyen devşirme değildir. Çünkü o tarihte devşirme usulü çoktan kaldırıldığı gibi yeniçerilere tâyin edilen ağalar da, yeniçeri ortalarından değil, «yerli kulu»dan, yani Anadolu askerlerinden, daha doğrusu «kapu kulu» dışından seçilirdi. Ali ağa, Anadolu'da «yerli kulu» olarak hizmeti, cesaret ve hamiyetiyle sivri'erek İstanbul'a getirilmiş, yeniçeri ağalığına kadar yükselmiş, Müslüman - Türk bir Harput uşağıdır.

Bu ailenin «Çeribaşı» lâkabı da buradan gelir.

İshak Sunguroğlu'nda bulunduğu öğrenilen, şaban 1044 tarihli bir şer'i mahkeme sicilinde rastlanan «Çeribaşı Mustafa Ağa» kaydı da bu ailenin tarihi kıdemini teyit eder.

Bu kayıtlarla, torunların isimleri arasında da irtibat vardır. Çünkü Ali Bey isimden gayri, küçük kardeşi Asım'ın göbek adı da Mustafa'dır. Resmi kayıtlarda daima Mustafa Asım ismi geçer.

Çeribaşı ailesinin, askerî hizmetine karşılık, bunlara Harput'un «Kuzey Ovası» tımar olarak verilmiş, bu hususlaki beratlar, bilâhara 2. Mahmut ve Abdülmecit tarafından da teyit edilmiştir.

Mustafa Asım Bey bahsinde Abdülmecit Han tarafından verilen son beratın örneği neşredilecektir.

Hicri 1256 tarihinde verilen bu berattan, Ali Bey'in babasının Miralay Mehmet Bey olduğu anlaşılıyor. Bu Mehmet Beyin Elâzığ'ın ilk kuruluşunda eyalet valisi olan Mehmet Reşid Paşa ile Harput'a geldiği anlaşılmaktadır.

Atesi, yeniçeri ağası Ali ağa; babası, miralay Mehmet Bey olan Ali Bey, bu itibarla soy bakımından gerçek bir beydir.

Huy bakımından beyliğine gelince:

Çocukken sevimli ve konuşkan, gençliğinde biraz mahçup, fakat vakur olan Ali Bey, olgunluk çağında kalender meşrep, alçak gönüllü, hoş sohbet bir insan olduğu için, bilhassa huy güzelliğinden dolayı, onu herkes «bey» diye çağırırmış. Bu gün bile Ali Efendi denilirse, onu hatırlıyan olmaz.

Harput makamlarının hepsine aşina ve sesi çok güzel olduğu için onu dinlemek, her kadın ve erkeğe bir fırsat bilinirmiş. Hattâ yüzünü görebilmek için, başını kaldırıp baksın diye, o geçerken, pencerelerden: «Ali Bey, Ali Bey» diye seslenildiği rivayet edilir. Onun; gizli aşikâr mahçup vakarı, şöhretini bir kat daha arttırırmış, derler.

Hülâsa Ali Bey, dillere destan olmuş çok yakışıklı, dalyan boylu vakur bir erkek tipi...

Nitekim küçük kardeşi Mustafa Asım Bey de, bir haşiyesinde onun için:

(Asrındaki insanların bahadırı, gayet tenasüb-ü âzaya ve muhik bir hüsn-ü sedaya ve hüsn-ü ahlâka malik olup, emsalinin nadiri... bir insan olduğu halde, «bazmenlinefsihi» yani nefsini yenmek için mahlâsını «Serseri» yâdettirdiğinden) bahseder.

Yalnız kardeşi tarafından değil, bütün görenler ve duyanlar tarafından, gerek sağlığında, gerekse ölümünden sonra, bu kadar sevgi ve saygıyla anılan Ali Bey'e «bey» denilmez de, kime denilir? Bundan dolayıdır ki Ali Bey, soydan olduğu kadar, huy bakımından da gerçek bir beymiş...

Âşık Ali Bey :

Gerçi herkes sever ve sevilebilir. Amma âşıklık, her yiğide nasip olmayan bir yükseliştir. O mertebeye yükselmek, yalnız boy bos ve güzellikle mümkün değildir. Bu, daha çok, bir mânevi miraçtır.

Aşkın, hayvanisi, insanisi, rahmanisi var.

Gerçek âşıklığın ilk şartı, hayvani arzulardan uzak kalabilmek.

(Aşk'imiş her ne var âlemde) diye aşka inan'ar, âşıklık mertebesine u'aşabilir ancak.

Gerçek âşıklar gibi, içi sevgi, saygı, duygu ve kaygu ile dolup taşan Ali Bey insani aşka ulaşan, sevmesini ve sevilmesini bilen, gerçek bir âşıkmış der'er.

Aşk eri, sevdiğini gördüğü zaman, hayvani arzular yerine, yüzüne penbelik yayılan, gözüne çiçekler saçılan, daima iyi şeyler düşünen, hep iyi'ikler tasarlıyan kişidir.

İşte, bu aşkın sonu, gide gide rahmani aşka vardığı için, gerçek âşık, Ferhat gibi, her sitemi, şirin, Mecnun gibi, her geceyi, aydın görür.

Ali Bey de her gördüğünün p'ş'nde değil, yalnız gönlündeki hayalin meftunudur.

Kâh Kalc burcunda bir «divan» söyleyerek içini döker; kâh Kayabaşı'nda bir «hoyrat» okuyarak arşa kanatlanır, kâh Çakbur ve Meteris Tepeleri'nde bir yerli gazel veya bir içli türkü tutturarak, dağdan dağa ses verir, hayal ettiğini arayıp durur.

Ali Bey, efsane'eşen bir insan... Onun yanık sesi ile, toprakların kabardığı, kayaların ürperdiği söylenir.

Bazan kalbini, kelimelere açarak yazdığı bir gazele, güzel sesini de katmak suretiyle, aşkını dile getirir:

Bârekallah, sevdiğim tekmil kemâ'in gösterir,
Rahmedip her cêvrden geçmiş visâ'in gösterir.
Ateş-i hicrân ile yanmış, susuzmuş gönlüme,
Leblerinden vâd edip, âb-ı zülâlin gösterir
Ben tarik-ı vuslatın dilden niyâz ettikte, yar
Meyl-i mihrâb et de der, ebrû hilâ'in gösterir
Siynem üzre dağ uran kimdir dedim dağ üstüne
Hind élindendir deyup, su'tani hâlin gösterir.
Kıl hazer, tir-ı kâzâlardan amân ey (Serserî)
Hışma gelmiş gamzeler bir başka hâlin göster'r

Kâh bu geniş ufuklar da ona dar gelir. Anlaşılmamaktan üzgün olmalı.. Harput'tan uzaklara kaçmak ister. Bazen bir kaya başında oturup:

Serserî! meskenim Harput'tur hayfâ
Öter mi her dalda bülbül-i şeydâ
Bir viran bahçede olmuşum peydâ
Kimse bilmez ne nevresde gülüm ben.

Diye, koşmalarından birini «tecnis» makamı ile okuyarak teselli aradığı olur.

Bir gün gelir, bu yanık sesle duyulmaz. Ali Bey'i arayanlar, ortalıkta göremezler artık. Ta İstanbul'a doğru yol alıp gittiği öğrenilir. Nedim'in tasvir ettiği, o saadet kapusuna, o güzeller meşherine doğru.. Artık arkasından bir hayli dedikodular duyulur. Kimi, kendisine âşık olan komşu kızının tâcizinden kaçtığını; kimi, yarıcısının, dizine kapanarak: etim senden, kemiğim Allah'tan, genç karım beni sevmez oldu artık, sana âşıktır; evimin yıkılmaması için tedbir yine sendendir. Kimisi de, Beyzade'nin, onu türkü söylemekten menettiği için, Harput'tan uzağa kaçmak istediği, bazısına göre de, hayalinde büyüttüğü İstanbul'u görmek arzusundan dolayı, Harput'ta anlaşılamamak ıstırabının tesiri ile vatandan ayrıldığı hususunda, söylentiler çıkarır. Bunlardan birinde, belki de birkaçında hakikat payı vardır.

Biz Ali Bey'le beraber İstanbul'a gidelim.

Merhum Fatma Hanım'ın anlattığına göre, İstanbul'a varan şair, Fatih Cami-

si civarında oturan tanıdıklarına misafir olmak kararında imiş. Açık adrese, sarih tarife ne lüzum var? Aranılacak ev, madem bir mahallenin bilinen bir camisi civarındadır, elbette nasıl olsa bulunur.

Fakat İstanbul'a varınca, Fatih Mahallesinin, Harput maha'lelerinden biri gibi değil, koca bir memleket olduğu görülür. Hayrete düşen Ali Bey'e aradığını bulup gösteren çıkmaz bir türlü..

Geceyi bir handa geçiren şair, ertesi sabah erkenden Fatih Camisinin avlusuna koşar, ezana gelen müezzine: «Biraz sesim var, ruhsat olursa bu günde sela-t'üselâmı ben vereyim.» diye ricada bulunur. Ricası kabul edilen şair, minareden dökülen yenik sesi ile, gelenlerin yolunu kesmiş olmalı ki, karşıdan karşıya onu kâh durup, kâh yürüyerek dinliyenler olduğu gibi, bu sese kendisini aşina bilenler, ve onun minareden inmesini bekliyenler de olur.

Ezanı mütaakıp, minareden inen şair, karşısında aradığı hemşerilerini bulunca, sonsuz sevinç içindedir artık. Sarmaş dolaştan sonra, gönül huzuru ile sabah namazını mütaakıp, uzun yolculuk hikâyesi anlatılır. İstanbul'un gezip görülmesi, diğer hemşerilerin aranıp bulunması, birbirini takip eder. Ancak bütün bunlar, çok sürmez.

Günlerden sonra bir gün, şairin içine bir sızı düşer, bir gariplik sızısı.. Her halde, su, toprak çekimi başlamış olacak. Bir mevsim sonra gözünün önünde, hep Harput kayalıkları, hep Harput'ta bıraktıkları, hep o yollar ve o éller..

İstanbul'un güzelliğine kapılarak Harput'u unutmak onda bir iç acısı gibi..

Dilinde hep Harput türküleri:

İskarpinler toz olsun
Harput yolun düz olsun
Doksan dokuz yaram var;
Bir de sen vur yüz olsun.

İstanbul'a para mı dayanır? Ne getirmişse, bir kaç ay içinde, hepsi eriyip gitmiş. Harput'a dönmek için yol parası bile yok.

«Niye geldin, niye gidiyorsun?» demesinler diye, kimseye de açılamıyor! Zaten herkese açılmıyan, içli bir insan. Ama Harput yolu da, burnunda duman duman tütmede..

Bir gün Yüksek Kaldırım'dan inerken, gözüne bir dilenci ilişir ve aklına bir kurnazlık gelir. Burada kendisini tanıyan bilen kim?

Bu dilenciye yaklaşarak: «Razı mısın elbiseleri değişelim?»

Hayretle ona bakan dilenciye karşı: «Sadaka vermek, yalnız para ile olmaz, ben de sana elbiselerimi vermek istiyorum.»

Dilenci, sevinerek yırtık pırtıklarını, Ali Bey'e, Ali Bey'de yeni elbiselerini dilenciye verir. Her ikisi de memnun! Acele ile oradan uzaklaşan dilencinin, boşalan yerine oturan Ali Bey, ters çevrili külâhını önüne koyarak, başlar, divanlar, nevruzlar, ibrahimiyeler okumağa.. Çok sürmez, onu durup dinliyenler, önündeki boş külâhını doldurup taşırırlar. İstanbul burası, hayrı seven mi yok?

Şair bol bol biriken yol harçlığını, cebine doldurunca, artık durmak zamanı değil, diye kalkıp Üsküdar'a geçer. «Ver elini Harput Şehri! diyerek yola düşer. Mevsim güzün, yol uzun!. Olsun ne çıkar? Kavuşmak heyecanı ile zamanı kısaltmış olmalı ki, çok sürmez. bir gün Ali Bey Harput'ta görülür. Harput, bıraktığı gibi, herşey yerli yerinde çok şükür!!

Hattâ sevgisine doyamadığı nazlı bir güzel, daha yaman, daha fettan olmuş, şiveler, naz-ü edalar, daha çok üstelemiş. Bunu kendisi söylüyor.

Şiir bir ıstırabın ifadesi değil mi? Harput şivesi ile söylenen bir gazelle,

Devamı gelecek sayıda

Saray'dan batıya doğru yürüyoruz. Genişçe bir kumluk... Buranın adı Gaserciler Çayı. Bir vakitler, buralarda bez ağartırlardı. Burada büyük bir kışla görüyoruz. Bu bina, ilkin askerî rüştiye mektebi olarak yapılmış. Sonra İdadî ve Sultanî yani lise olarak kullanılmış. Daha sonra askerî hastane ve sonraları da yatılı okul ve kışla olarak kullanıla gelmiştir. Halen 243. P. A. nın işgalindedir.

Buradaki çeşmenin adı Aslan Pınarı. Dikkat edilirse Harput'ta Aslan adı çok yerde geçer. Aslan Çayı, Aslan Dağı, Aslan Pınarı gibi. Harput'un üzerine kurulduğu dağın adı da Aslan Dağı'dır. Eski harap bir cami ve hamam ile bir mahallenin adı Esediye, yani aslan hamamı ve camisi demektir.

Bu aslan ismi Selçuklular'dan Artukoğulları'na geçen bir şöhrettir. Selçuklular'da Kılıçaslan'lar olduğu gibi, Artukoğulları'nda da Fahrettin Karaaslan, Nurettin Karaaslan ve Rükneddin Karaaslan gibi isimler vardır. Bu adlar Harput Artukoğulları'nın hükümdarlarına aittir. Osmanlılar'dan önce, bütün büyüklerin biri Arapça göbek adı, diğeri Türkçe çağrılış adı olmak üzere iki adı vardı. Hattâ ilk Osmanlı vezirlerinin adları da böyledir. Fakat sonraları, Türkçe adlar terkedilmiştir. Bizde çift isim kullanma bundan ötürüdür.

Batıya doğru yürüyüp yamaca tırmanırken Pancarlık Dağları'na çıkmış oluyoruz. Eskilerin dediğine göre, bu tepelerin su akarından yürüyenin başına günç düşmezmiş. Yamaçlar tamamen bademler ve bağlarla süslüymüş. Sonradan bu hale geldiği söyleniyor. Şimdi Devlet Su İşleri tarafından ekilen badem ve meşe gibi fidanların göğerdiğini görüp seviniyoruz. Yakında bu tepeler yine yeşile bürünecektir inşallah...

Gülmez'e çıkarken rüzgârın etkilerimize dolandığını hissediyoruz. İsminden de belli ki kar ve yağmurdan, yüzü gülmeyen bu yere Gülmez denilmiş.

Biraz ilerde Sarılık Pınarı var. Kelmemetli Burhan Efendi'nin oğlu Ağa sarılık olanlara okuduğu bu sudan sunar. Hastalar hem içer hem de yıkanırlar. Hikmeti bilinmez ama sarılığa birebir gelir. Buradan Aslan Çayı'na inelim. Bu çay, kuzeye doğru inen bir sel yatağıdır. Etrafını Mürüdü Bahçeleri süsler.

Daha doğuya yönelirsek Gökçebağ'a kavuşmuş oluruz. Bahçelikli bir yerdir burası. Koyun Baba diye, bir de ziyareti var buranın. Sağlığında bir çoban olan Koyun Baba, bir gün koyunlarını kaybetmiş dağda. Allah'ım, beni ağama mahçup etme, koyunlarımı bulayım da istersen canımı al, diye dolaşıyormuş. Koyun'arı bulduğu yerde - duası kabul edilmiş olacak ki - ölmüş. Bir hayır sahibi üzerine türbe yaptırmak için mezarını kazdırmış. Fakat toprak çok sert çıktığından, derine inememiş. Bundan dolayı zatın yeri tesbit edilememiş. Şimdi, Koyun Baba hâlâ sürülerin meleyişi ile uyuyor burada.

Biraz kuzeyimizde Kurtdere ve Karacalar var. Bu köylerin başucundaki Kızıl Dağ'da, muntazam altıgen mika parçaları bulunur ki, halk bunlara şeytan pulu diyor. Karaboya denen taşlarla, hanımlar iş şalvarlarını - Karadon - boyarlar. Bu dağda çeşitli maden filizlerine de rastlanır.

Batı yönümüzde Deliktaş Bağları görülüyor. Eskiden buralarda oturanların vergiden muaf olduğu söyleniyor. Sabahleyin şehire giderken ve akşamleyin köye dönerken, güneş hep alınlarına vurduğu için, tabiatın kahrına karşı, devletin muafiyetine mazhar olmuşlar. Bir de Nurali Köyü böyle vergi ödemezmiş derler. Bunlarda ramazan ayının ilk ve son günlerinde Ay'ı görerek haber verdikleri için. Leğenin içindeki suda Ay'ı gören, postal-

larını eline alıp koşa koşa Harput'a müjde götürür, bahşiş alırmış.

çelerinden geçerken Ozan Gölü'nden soğuk sular içmiştik. Fakat, yazı uzun düşmesin diye kısa geçmiştik. Her halde Ozan ismi dikkatinizi çekmiş olacaktır: Halk Edebiyatımızın, on dördüncü asır mahsulü yok gibidir. Yalnız Ozan adlı bir şairin Anadolu'da yaşadığını biliyoruz. Elimizde bu şaire ait bir de şiir var. İlk kıtası şöyledir.

«Gerçek âşık olanların
Yüreciği yanar olur.
Her canipten suriş ile
Şavkı odu kanar olur.»

Bu şair hakkında bilgi sahibi değilsek de, bu göl ve bu mıntıkayla ilgisi olabilir. Harput kendi kabuğu içinde gelişen bir yer olduğu için, kıymetleri hariçte pek bilinmez. Adı geçen gölün civarında oturan ve Ozan soyadını almış Harput'lular da vardır. Aldıkları bu soyadı, şairlik özentisinden değil, aile özelliğinden dolayıdır.

Ozan Gölü ve Buzluk'a ait bir efsaneden de bahsedilir: Bu efsaneye göre, Ozan bir âşık kişidir. Sevdiği bir peri kızı vardır. Bu peri kızını gâh bulan, gâh kaybeden Ozan, onu birgün Buzluk Mağarasına girerken görür, peşinden koşup yakalamak ister. Fakat mağaranın bütün dehlizlerini aradığı halde bulamaz. Çaresiz dışarı çıkıp arayınca, kızın, Ozan Gölü'nde yıkandığını görür. Göle doğru koşup yakalamak isterken, kız suya dalıp kaybolur. Ozan da göle atlar ve bir daha da çıkamaz. Bu iki sevdalının bu gölde gömülü oldukları rivayet edilir.

Anlatılan rivayetlerden de anlaşılıyor ki, bu dağlar bir taraftan erenler yatağı, diğer taraftan âşıklar durağıdır. Her tepede, her dorukta durup dinlenmeden, söyleyip dinlemeden geçmek mümkün değil.

Adsız ozanların hâtırası, hâlâ rüzgârların sesinde akisler yapar...

VAKİT

İLYAS

Sevgi

Doğuşta içimize ekilen tohum
Çatladı kıraç toprağında ömrümün
Boğum, boğum...
Uzadı sana doğru
Sana doğru

Yaradana kurban olduğum...
İçimde yarını olmayan bir günün
Üzen, kederli hisleri
Sana verdiğim acılar yavrum
Bana verdiklerin
Bir yerindeyim ki köprünün

Ne ileri ne geri
Ne yerim var, ne yurdum..
Vakit ;
Vakitse akşam üzeri.

MEKTUBUN ARDINDAN

Demin aramızda dağlar, mesafeler ;
Şimdi odamdayım seninle beraber.
Her duygu zerresi böyle mi genişler
Ayrı düşen sevenlerin hâtırasında?

Bu akşam yine korada buluştuk
Okul kaçağı iki sanki çocuktuk.
İşte mektuplardaki mutluluk
Bak nasıl yücelir sırasında.

Gördün mü bir ömür dinmeyen yağış ?
Sular durulacak ki bulanmış.
Zamanı aylarla ölçmeğe çalış :
Ne kaldı şunun şurasında ?

Sabır selâmetmiş, Allah kerim.
Dünya'da acısız yaşayan kim?
Ve bu akşam gizli bir yol keşfettim
Harput'la Kuzguncuk arasında.

Ömer KAYAOĞLU

HOYRAT :

Yedin beni, yedin yedin beni
Kurd oldun, yedin beni
Ben seni uğyun sevdim
Sen ile yerdin beni
Bayah geldim, bahah geldim
Sinen al, diyah geldim,
Dilim der, yüz yaşadım,
Göynüm der, bahah geldim
Oku yâra oku yâra
Yâra derdim, oku yara
siğnemde yer kalmadı
Meğer ok oku yara

KEBAN BARAJI

Devlet Plânlama Teşkilâtına mensup yetkililerin verdiği bilgiye göre :

Beş yıllık kalkınma plânına alınan Keban Barajı, öncelikle ele alınacak, beş yıl içinde tamamen gerçekleştirilecektir. Bu proje ve plân içindeki yatırımlar arasındaki 5 milyar lira ile önemli bir yer işgal eden baraj, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kalkınmasını sağlıyacağından, enerji, sulama ve metalurji alanlarında sağlıyacağı faydaların yanı sıra bölgenin iş gücünü de değerlendirmiş olacaktır.

Az gelişmiş Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yatırım ve harcamalara derhal başlanacaktır.

Kalkınma plânının başında, bu bölge için «öncelik tanınması» prensibi kabul edilmiştir. Bu prensibe muvazi olarak bölgedeki idari teşkilâtın daha verimli çalışır bir hale gelmesini sağlamak için, personel politikası takip edilecek, bölgenin ekonomik potansiyelini geliştirecek projeler ele alınacaktır.

Edinilen bilgiye göre, buraya ait yatırım politikası yıllık plânlara bağlı olarak icra programlarında projeler halinde belirtilmiş olacaktır. Bu arada çeşitli sektörlerdeki âmme yatırımları belli ölçülere göre sıralanacak, özel sektörün bu bölgelerde yatırım yapabilmesi için çeşitli imkânlar aranıp, sağlanacak ve teşvik edici hükümler konulacaktır.

Üçüncü sayımızda okuyucularımıza bu konuyla ilgili geniş bilgi verilecek, halkımızın aydınlatılması için yazılar neşredilecektir.

YENİ FIRAT

Tecnisler :

Kırmızı gülleri bağladım deste
Başım taş yastıkta, kulağım seste
Ben seni besledim altın kafeste
Sen beni bıraktın son nefeste yâr.

Güzelsin, güzelsin başımın tacı
Yaram çok derindir yoktur ilâcı
Sılada sevdiğim bana duacı
Gurbette vursalar kılıç işlemez.

Her seher, her sabah gel, geç buradan
Utanma perdesi kalksın kalksın aradan
Öğmüş te yaratmış seni yaradan
Yaradan aşkına mağrurlanma yâr.

Fetih günü için

İKİNCİ MURAD'IN RUHU

HAKTAN SEFER GÖRÜNDÜ,
ATLARI ÇEKİN OĞUL!
YİNE ZAFER GÖRÜNDÜ,
TUĞLARLA ÇIKIN OĞUL!

GÖNÜL HAKKA AYANSA,
DÖNÜLMEZ DÜNYA YANSA.
SÜR BİZANS'A BİZANS'A!
AKIN VAR AKIN OĞUL!

AĞARMADAN TAN YERİ,
KOMAN DİLDEN TEKBİRİ.
DOLU DİZGİN İLERİ,
SURLARI YAKIN OĞUL!

AKŞEMSEDDİN GÜRANİ,
SORMUŞ : MÜJDEMİZ HANİ?
DESİN MURAD-I SANİ :
MÜJDENİZ YAKIN OĞUL!

HEP AND İÇİN MESTİNE,
ÇIKIN FETİH KASDİNE.
GÜL AÇSIN GÜL ÜSTÜNE,
BAYRAKLAR DİKİN OĞUL!

RÜZGÂR OLUP ESEN, BU!
ARŞA BAYRAK ASAN, BU!
ULUBATLI HASAN, BU!
ŞU BURCA BAKIN OĞUL!

Cenâni DÖKMECİ

AYIN OLAYLARI :

1 — İstanbul Oda Tiyatrosu :

Anadolu'da kültürel bir geziye çıkan İstanbul Oda tiyatrosu, 5/5/962 günü İlimizde, T. K. Derneği yararına, Sabahattin Kudret Aksal'ın (Tersine Dönen Şemsiye) adlı komedisini, güzide ve kalabalık bir topluluk önünde temsil etmiş, eserin zayıf bulunmasına rağmen, başarılarından dolayı artistler takdir ve alkış toplamışlardır.

2 — Cahitler Tiyatrosu:

İlimizde «Cahide Sonku Tiyatrosu» diye anılan Cahitler tiyatrosu Saray Sinemasında (Taşra kızı) adlı bir tercüme eser temsil etmiş, 12/5/962 günü verilen bu temsil, seyircilerin az'ığına rağmen büyük takdir ve ilgi toplamıştır.

Temsil biterken, halkın sürekli alkış ve tezahüratı ile karşılanan Cahit Irgat, Cahide Sonku ve arkadaşları toplu olarak teşekkür için üç defa seyircilerin huzuruna çıkmak mecburiyetinde kalmış, nazikâne mukabele'ede bulunmuşlardır.

3 — Nimet Balkan Gurubu.

Öğretmenler derneği yararına konser veren Nimet Balkan gurubunun beklenilen ilgiyi bulamadığı söylenmektedir.

4 — Atatürk Caddesinin Asfaltlanması:

İlimizin ortasından geçen, eski adı ile Bağdat Caddesi, yeni adı ile Gazi Caddesi, iki yıl önce temelsiz asfaltlandığı için, bir yıl sonra tamamen bozulmuş ve yürünmez hale gelmiştir.

Parke ve kaldırımları aratan bu asfalt yol, K. Y. Bölge Müdürlüğünce yeniden ele alınarak esaslı şekilde onarılmaya başlanmıştır.

Derin kazıları ve toprak sıkıştırmaları ile işe başlıyan bölgenin, bu caddeyi, bir daha bozulmamak üzere ele aldığı, hummalı faaliyetlerinden anlaşılmaktadır.

Gazi Caddesi'nin her onarımında, üstüne toprak yayılmak suretiyle seviyesi kabartılan bu yol, ev avlularını olduğu seviyeden aşağı düşürmüş ve sağnaklarda bir çok mahzen ve avlulara su dolmak tehlikesi devam edegelmiştir.

Girişilen faaliyetle bu mahzurun ortadan kaldırılacağı görüldüğünden, eski ev sahipleri, şimdiden sevinç içindedirler.

5 — Belediye Lokali:

Hacı İzzet Paşa Camisi bitişiğinde bulunan arsaya, yani şimdiki Yıldız Parkı olan yere, Belediye'ce büyük bir ihtiyaç karşılığı olarak, lokal yapılmak teşebbüsü, ilimizde fikir münazarasına yol açmıştır.

Bir kısım halk, Belediye'nin teşebbüsünü destekleyerek, bu teşebbüsün gerçekleşmesini, diğer kısım halk ise önlenmesini istemektedir.

Birinci fikre sahip olanlar: yapılacak lokalin, aydınları toplayacak bir yer olacağından, burada içki içmenin, kulüplerde olduğu gibi oyun oynamanın söz konusu olamıyacağını, ancak bir okuma ve istirahat salonu olabileceğini, bitişiğindeki mâbet tezat teşkil edecek bir halin ortaya çıkmıyacağını, esasen, isminden gayri sanat ve tarih bakımından önemi olmıyan bu caminin küçüklüğü nazara alınınca ihtiyacada cevap vermediğini günden güne nüfusu artan Elâzığ'ın büyük ve sanatkârane yapılacak bir camiye ihtiyacı olup, onun için ayrı bir münasip arsa bulunarak büyük bir caminin inşaası hususunda teşebbüse geçilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

İkinci fikre sahip olanlar ise, Hacı İzzet Paşa Camisinin, Elâzığ'ın kuruluşunu mütaakip yapılan en eski camilerden biri olduğu gibi, şehrin merkezinde olması dolayısiyle büyük bir ihtiyacı karşıladığını, bitişik arsanında katılmak suretiyle Sultani bir Camii yapmak imkânının mevcut olduğunu uzun yıllar geçtiği halde, Sara Hatun büyüklüğünde bir caminin yapılmaması hasebiyle halkın toplu ibadet sıkıntısı çektiğini, dolayısiyle bu arsaya bir tesis yapıldığı takdirde, şehrin merkezinde büyük bir cami yapmak fırsatının kaçırılmış olacağını, sonra yapılmak istenen tesisdeki faaliyetin mümin halkıda ileride izaç edebileceğini, savunmaktadırlar.

Bu düşünce ve tartışmaların dışında kalanlar ise; her ihtiyacın karşılanması için imkân ve tedbir alınması gerekirken; teşebbüslerin birbirini köstekiemesi, kalkınmayı önleyecek ve ihtiyaçları cevapsız bırakacak olduktan sonra, bu kabil münazaaların fayda yerine zarar husule getireceği eski halin devamından gayri bir netice doğurmayacağı, kanaatindedirler.

6 — Gençlik Bayramının kutlanışı:

En az 25 bin kişinin toplandığı stadta kutlanan 19 Mayıs Gençlik Bayramı, bu yıl, diğer yıllara nazaran daha üstün başarılarla kutlanmak imkânını sağlamıştır.

Dinamik bir geçit resmi yapan Kahraman Ordumuz'dan sonra, Erkek sanat okulunun Mehter takımı, vakur tavır ve ağır adımların temposu ile şanlı tarihimizi hatırlatırken, uçaklar kırlangıç dalışları ile, göklerde heyecanlı gösterişler yapmışlardır.

Sonra Beden Eğitimi Öğretmeni Emiriye Şen idaresindeki kız öğrenciler, çevik ve düzenli yürüyüşlerle stadyumu doldurmuş, ellerindeki bayraklarla gösteri alanını, rüzgârla dalgalanan bir gelincik tarlası haline getirmişlerdir.

Saffetin rengi olan beyaz, gayretin rengi olan kırmızı ile bağdaştığı için, müzikle düzenlenen ritmik hareketler, halkın sevgi gösterilerine vesîle teşkil etmiştir.

Kartal sürüsü gibi alanı dolduran yavuz yüzlü, bakır tenli erkek öğrenciler, öğretmenleri Ikbal Ören ve Şaban Timuçin idaresinde, çok ilgi çekici atletik gösteriler yapmış, çelik yaylar gibi, kıvrılıp bükülerek bu vücut hareketleri ile, takdir ve alkış toplamış, heyecan ve gurur yaratmışlardır.

Yine Emiriye Şen'in hazırladığı kız folklor ekipleri davul ve gırnatanın çağırışı ile kır çiçekleri gibi sahaya serpilmiş, yerli oyunlardan birbirine geçişte bazı aksaklıklar olmasına rağmen, bütün oyunlar zevkle seyredilmiştir.

Son olarak, yapılan askeri gösteriler, gerçek, bir savaş heyecanı yaratmış, halkta çekingenlik ve telâş yerine böyle bir savaşa katılmak şevkini kamçılamıştır.

Askerlerimizin bu gösterileri, unutulmaz bir hâtıra olarak, bütün halkın kalbinde yaşayacaktır.

Büyük ve sonsuz başarılarından dolayı, Şanlı ordumuzu ve irfan ordularımızı saygı ve sevgi ile alkışlamak heyecanındayız.

7 — Elâzığ Akıl Hastanesi hastalarının, çalıştırma ve meşguliyet tedavileri ile 10 senede inşa ettikleri 19. binadan sonuncusu, 60 yataklı Psikiatri Kliniği olarak 23.5.962 çarşamba günü hizmete girmiştir.

Hastaneyi 850 yatağa yükseltecek olan kliniğin açılış günü tertiplenerek, şehir ileri gelenlerine çay verilmiş, başhekim Mutemid Yazıcı tarafından yapılan

konuşma ile misafirler aydınlatılmıştır.

Gelecek sayımızda hem bu toplantıya ait bilgi verecek, hem de okuyucularımıza hastaneyi gezdirip, hastaları tanıtacağız.

Bir deli samlan şöyle diyor:

Tîğ-i sertiyz-i zekâmız kırk yararken bir kılı
Biz dahî mecnûn isek kimdir cihânın âkili.

8 — Muzaffer Akgün Konseri :

26/5/962 gecesi Saray Sinemasında Muzaffer Akgün tarafından, ışık tertibatı içinde verilen halk türküleri konseri başarılı olmuştur.

Komik Cevat Kurtuluş'un yaptığı taklitler ve espriler alkış topladığı gibi, Muzaffer Akgün'ün duyarak okuduğu türküler de beğenilmiş ve alkışlanmıştır.

Ancak E'âzığ'dan okunan çay türküsü, şive taklidiyle okunmak istenirken, (ufak) kelimesi, (ifak ifak!!) şeklinde telâffuz edilmiş, bu telâffuz tarzı bir kayıtsızlığın eseri olarak hayretle karşılanmıştır.

Her ilin, bir şive güzelliği olduğu gibi, her şivenin de kendisine has yerli nüansları vardır. Sanıldığı kadar, şive taklidi kolay değildir. Dilin, damakta ve dudakta çarptığı yerleri bilmek ve aynı ses tonunu bulmak gerekir. Aksi halde taklit, sempati değil, hayret yaratır. Nitekim bu taklit do'ayısiyle (ifak ifak!!) gülenlerde olsa gerek...

Birde Doğu'ya gelen diğer okuyucular gibi, Muzaffer Akgün de hoşa gider zanniyla, programını hep uzun havalarla doldurmuştu.

Doğu'da uzun hava, türküler ve şıkıltımlar arasında olunca makbuldür.

Okuyucular doğudan rüzgâr gibi gelip geçtikleri için, bu özellikleri yakından bilememektedirler. Bu itibarla kendilerini ikaz etmeyi bir vazife telâkki ediyoruz.

9 — Enstitü Balosu :

İlimiz Kız Enstitüsü tarafından, aynı gece, askeri mahfelde yoksul öğrenciler yararına verilen balo, çok neşeli geçmiş, ve güzide bir topluluk geç vakitlere kadar eğlenmişlerdir.

10 — 27 Mayıs'ın Kutlanışı :

Muhteşem olarak kutlanan 27 Mayıs merasimi hakkında gelecek sayımızda tafsilât verilecektir.

11 — İlimiz Kız Enstitüsünün tatile girmesi dolayısiyle her yıl olduğu gibi bu yıl da 2 ve 3 haziran günleri halkımıza verdiği defile büyük bir ilgi toplamıştır. Başarısından dolayı enstitü müdiresi Nermin Gönen ve öğretmen arkadaşlarını kutlarken 3. ncü sayımızda bu defilenin özelliklerine ait bilgi verileceğini okuyucularımıza müjdeleriz.

12 — Millî Mücadeleden beri ilimizde Milis Kumandanı diye tanınan eski İttihatçılardan İzolu'lu Hacı Kaya 7.6.962 günü vefat etmiş, İstiklâl Madalyası olduğundan, askerî merasimle Harput kabristanına defnedilmiştir. Oğluna, ailesi efradına ve arkadaşlarına baş sağlığı dileriz.

13 — 10.6.962 pazar gecesi ve pazartesi gündüz, Adana Şehir Tiyatrosu tarafından T. K. Derneği menfaatine «Ruhlar Gelirse» adlı komedi temsil edilmiştir.

HİKAYE

ŞEFİKA

Körfezde, kasabadan epey uzakta, arkasını içinde bin bir ev hayvanının kaynaştığı dik yamaçtaki ormana vermiş bir bahçe evimiz vardı. Önünde çakılların tuzlu su ile yıkandığı alçak bir sahil uzanırdı.

Orada, bazen senede bir defa bile kullanılmayan ahşap odun iskelesinde, sıcaktan tahtaların birbirinden ayrıldığı ve paslı çivilerin alev gibi kızdığı yaz öğlelerinde, alttaki suyun yeşil gölgeli durgun ve yumuşak vasatında kefallar uyurdu.

Güneşin Marmara tarafına indiği yaz akşamlarında burası bir cennetti. Evlerine dönen köylülerin yorgun ve yanık sesle şarkı söyledikleri, tarla kuşlarının, sığırcık ve serçelerin ötmelerini kestikleri, saksağanların kuyruklarını sallaya sallaya ağaçdan ağaca seksek oynadıkları o saatlerde, rutubetli bir serinliği karabataklar sahile taşır ve havada günün sıcak buğusu ince bir sis gibi yavaş yavaş batıya doğru yüzerdi.

İskelenin hemen yanında, ihtiyar ceviz ağacının altında metruk bir yoğurtane binası vardı. Bakımsızlıkla zaman onu çabuk öldürmüşlerdi.

İşte Şefika bu harap ve ahşap yoğurthanenin ötesinde, deniz kenarında tek odadan ibaret küçük bir kulübede yapayalnız oturuyordu. Askerde ona hiç hayrı dokunmamış bir oğlu var derlerdi. Senelerce evvel onu terk etmiş ve aramamış bir oğul... Başka hiç kimsesi yoktu.

★

Şefika zararsız bir deli idi. Yalnız müthiş bir para hırsı ile dileniyordu. Her gün erkenden aynı merhamet avlayan pozlarını takınarak taa bir saat uzaktaki kasabaya kadar gidiyor, çarşı camisinin kapısında, meyhanelerin önünde, çektirmelere zeytin ve meyve yüklenen iskelede büzülerek şekilsiz bir karaltı halinde oturuyor, boynunu bir yana eğiyor ve kuru parmaklarını birleştirerek kemikli avucunu herkese, amma herkese açıyordu.

Akşamları, bahçeler arasında söylenen yorgun şarkılar uzaklaşırken o, yırtık elbiseleri zayıf vücudundan sarkmış, torbasına herşeyi, çıkınına şehrin ufak paralarını doldurmuş olarak geri dönerdi. Feyzi ile beraber çok kere aynı yerde, hemen aynı şekilde ona rastlardık. Ağır yükünün altında terlemiş, kazancından gözlerinin içi pırıl pırıl bize yaklaşır: «Çocuklar... derdi, ne olur gelin şunları sayalım.» Neden bilmem bana pek fazla itimadı vardı. Yağlı ve simsiyah para torbasını çeşmenin yanında, patikanın kenarına döker ve hep beraber yanına çömelirdik. Ne okuması yazması vardı ne de para saymadan anlıyordu. Yirmibeşlik öbekler halinde parayı dizişimize ve dolayışımıza bakardı. Sayar sayar savardık. O kadar fazla topluyorduki.. bazen dört beş kilo ile dönerdi. Bitirinceye kadar saatler geçer, hava kararırdı. Bu iş bizim de biraz hoşumuza gidiyordu.

Sürü ile tavuğu vardı. Mısır tarlalarında, zeytinliklerde bağlar arasında başıboş dolaşan ve çimlenen bu anaç mahlûklar her gün yumurtlarlardı. Şefika bu ka-

dar ahbap olmamıza rağmen, onlardan bir tane bile bize koklatmıyordu. Bir gün köpeğimi, bir yumurtasını çaldı diye az kaldı öldürecekti.. Beline bir taş savurdu ve hayvan günlerce topalladı.

Hasis ve hain idi. Bu kanaata varmıştık. Öğleleri şehirde ne yediğini bilmiyorduk fakat akşam yemeği ya bir kaşık çorba veya bir yumurta idi. Halbuki o kadar zaif idi, o kadar beslenmeye ihtiyacı vardıki... Dilenerek kazandığı ve bizim her akşam sayarak torbaladığımız para'larını harcamaya kıyamıyordu. Onları ne yaptığını bir türlü keşfedemedik. Muhakkak gömüyordu. Gömüyordu amma nereye? Gündüzleri şüphelendiğimiz yerleri, her zaman oturduğu bodur dişbudak ağacının dibini yoğurtanenin içini aradık bulamadık. Merakımız müthişti ve bizi rahatsız ediyordu. Bazen de gözetlerdik. Fakat o, çok kurnaz ve bir av hayvanı kadar hassastı.. Kokumuzu alıyordu.

Perşembe günleri, o hafta biriktirdiği yumurtalarını iki büyük sepete doldurur ve siyah yeldirmesinin altında saklayarak, erkenden götürür kasabanın pazarında satardı. On'arın parası, hergün akşama kadar dilenerek topladıkları ki biz onların mikdarını biliyorduk, ortalama üç lirayı geçiyordu. Bu bir servetti. Fakat bir mezbelede yatıyor ve hiç bir şey yemiyordu. Yatağı içine ot doldurulmuş çuvaldandı. Leş gibi bir yastığı, üstünde yamadan başka birşey görünmeyen bir yorganı vardı ve daima, ihmal edilmiş, hasta bir vücudun kokusunu saklıyordu.

Ben: «Şefika şu kulübene bir şeyler alsana, diyordum... O kadar kazanıyorsun» O zaman bize hain hain bakıyordu. Neden bilmem böyle zamanlarda hiç konuşmazdı.

Yalnız akşamları çeşme başında ve yine gözlerinin içi pırıl pırıl: «Elâlarım diyordu, gelin şunları bir sayalım.»

★

Kurak geçen yazın erken kavurduğu ceviz yaprakları yavaş yavaş dökülmeye başladılar. Güz, soğuk bir rüzgârın sonunda, sicim gibi bir yağmurla çıkageldi. Patikalar yıkık çamur oldu. Ve bahçe aralarındaki arklar, üstünde kuru yaprakların yüzdüğü bulanık sularla doldular. İşte o günlerde Feyzi'yi askere çağırdılar. Sevkten bir gün evvel bize uğradı. Yosunların soğuk kumlara vurduğu sahilde, ormanda, ıslak böğürtlenlerin üstümüzü ıslattığı dar bahçe yollarında dolaştık. Gün bitiyor ve geç kalan incirleri, büyük yapraklarının arasında, ufka inen güneşin son ışıkları olduruyordu. Etrafta, yakındaki bir köyde akşam ezanını okuyan müezzinin tatlı sesi vardı. Ayaklarımız bizi - her halde arzularımıza uyarak - Şefika'nın kulübesine kadar götürdü. Onu karanlık odasında kilâlenmiş mangalının başında bulduk. Açık kapıdan süzülen akşam karanlığında bize tuhaf tuhaf baktı. Tanımamıştı. Gözlerini kırpıştırdı, yüzü kızardı ve sonra hatırladı. Doğrulmak istedi. Diz'erine yorganını çekmişti. (Aman Şefika dedim. Sakın bizim için rahatsız olma. Biz hemen gideceğiz.» Kulübe daracıktı. Yarısını çuvaldan yapılmış yatak kaplamıştı. Havasında ağır bir koku sallanıyordu. İlâve ettim : «Fevzi yarın askere gidiyordu sana Allahaasmarladığa geldi.» Birden fersiz gözlerine bir berraklık ve yanaklarına kan geldi. Böyle bir ayrılıkta hatırlanmış olmak onu heyecanlandırmıştı. Tekrar kalkmak istedi, fakat yapamadı. Karanlıkta bir sivrisinek vızıltısını andıran sesle: (Çocuklarım bacaklarım çok fena dedi. Artık bugün beni bıraktılar sanırım. Zor yürüyorlar.»

Ayaklarının yorgandan dışarıda kalan kısımları adamakıllı şiş görünüyordu. İçimiz bulandı. Kendimizi Şefika'nın izbe kulübesinden temiz sonbahar akşamına zor attık.

★

Ertesi gün akşam üzeri şoseye, Feyzi'yi uğurlamaya çıktık. O, çakı gibi giyinmiş ve beyaz keten torbasını sırtlanmıştı. Bütün aile ve uzak köyden iki amca hep oradaydık. En yakını bir kilometre ilerde su değirmeninde ve çiftlikte oturan iki komşumuz da gelmişlerdi. Şose kenarına, yana devrilmiş bir ceviz ağacının gövdesine sıra'andık. Güney tarafından, sık ormana çıkan keçi yolunun şose ile birleştiği dönemeçten görünecek otobüsü bekliyorduk. Toprakta taze çimenler bitiyordu. Hava, ertesi gün için lodosu müjdeleyen kızıl bulutlarla yer yer kaplıydı. Durgun bir sonbahar akşamı bizim için kederli bir geceyi getiriyordu. Feyzi, hür ve serazat dolaştığı kırlardan, doğup büyüdüğü bu topraktan ve baba evinden ayrılmanın hüznü içinde otobüsün geleceği tarafa bakıyordu. Amcalar kendi ilk askerliklerini hatırlıyorlardı.. Bir gidilince bir daha dönülmeyen, Yemen'e Fizan'a, Trablusgara uzanan askerliklerini... İhtiyar komşu sol kolunu sıvamış gösteriyor, sol böğrünü işaret ediyordu: «Buralarda diyordu, moskofun hediyeleri var. Onların pek pahalı ödediği ucuz hediyeler.» Sonra kafasını yana sallayarak gülüyordu.

O sırada sahil tarafından, harap yoğurtaneden gelen dikenli dar patikadan ayaklarını sürüyerek Şefika göründü. Elinde birşeyler vardı. Siyah bir hayalet gibi idi. İki tarafa sallanarak müteredditi ilerliyordu. Birden ayağı kaydı ve tek kolu üzerine düştü. Diğer elinde ihtimamla tuttuğu bir şeyi yere değdirmeden tekrar doğrulmaya uğraştı. Ben koştum, kaldırdım. Kolları pek zayıflamıştı ve avuçları ateşliydi. «Ne o Şefika dedim, akşam akşam kasabaya mı?) Sorumu duymamış gibi idi. Hiç ses çıkarmadı, bulutlu nazarlarla ceviz kütüğünün üstündekilere baktı. Çok hafif bir sesle söylendi: «Feyzi gitti mi?» «Şimdi gidiyor, otobüsü bekliyoruz» dedim. «Onu yolcu etmeye geldim, yetişemiyeceğim diye çok* korktum... yoğurtaneden buraya kadar belki bir saatte gelebildim...» Sık sık soluyordu. Kalabalığa doğru ilerledi. Ceviz kütüğünün ucuna çöktü. Feyziyi bir el işaretiyle yanına çağırdı. Temiz bir beze sarılı bir paketi ona uzattı. Zor duyulan, kâh hafifleyip kâh şiddetlenen bir sesle. «Al oğlum diyordu... bunu yolluk yap... Şefika'nın kusuruna bakma.. hastayım yoksa seni bukadar şeyle askere yollamazdım.» Aynı hafif duyulan sesiyle devam ediyordu: «Gittiğin yeri bilmem belki yakındır belki uzaktır amma askerliktir... onu bilirim» sesi daha inceldi: «Belki benim Mustafa'ma da rastlarsın.. sorarsa annen iyidir dersin.»

Alnı terlemişti. Soluk yanaklarına ince birer yol halinde yaşlar akıyor, dudaklarının hafif titrek kenarları ise gülüyordu...

Akşamın iyice buğu'adığı yolun dönemecinde çamurlukları tıkırdayan Karamürsel otobüsü gözüktü. Ben, Şefika'nın çıkınını Feyzi'nin torbasına yerleştirirken baktım: İki sövüş tavuk ve yirmi yirmibeş pişmiş yumurta.

Cimri kadın Feyzi için, gözü gibi sevdiği tavuklardan ikisine ve bir sürü yumurtaya kıymıştı. Bu beni hayretle düşündürdü.

★

Feyzi gittikten sonra günlerce yağmur yağdı... Kış bahçe kapısını çalıyor hoyrat elli bir rüzgâr ağaçları soyuyordu. Artık çamurlu toprağın üstünde sapsarı yapraklar vardı ve yabani ördekler ilerdeki su birikintilerine inmeye başladılar.

Bir akşam talihsiz bir avdan dönüyordum. Harap yoğurtanenin yanından geçerken köpeğim Şefika'nın tavuklarını kovaladı. Hayvanlar kısa kanatlarını açarak çalıların arkasına kaçtılar. Küçük kulübenin kapısı aralıktı. Yanaştım ve ittim.

İçerden burnuma yine fena bir koku geldi. Şefika, katı yatağında yatıyordu. Hafifçe seslendim cevap vermedi. Damağımda acımsı bir tatla içeri girdim. Sönük mangalın yanına uzanmış elini tuttum. Buz gibi idi. Zavallı çoktan ölmüştü. Ayaklarının şişi inmişti. Açık kalan ağzının kenarında bir iki karınca dolaşıyordu. Haşarat ne kadar sabırsızdır. İçimden: «Paralarını yiyemeden gittin Şefika» dedim.

Yastığının altından kaymış ve açılmış bir torba gözüme ilişti. İçinden Postaya yatırılmış paraların bir sürü makbuzu sarkıyordu. Birer birer çektim ve okudum: (Diyarbakır'da Askeri posta 1778 erlerinden sevgili oğlum Mustafa Yanık'a) yollanan para yerinde rakkamla ve yazı ile (elli iki lira) yazıyordu. Zavallı kadıncağızın en mahrem şeyi olan bu makbuzların hepsine üzülerek ve teker teker baktım. Para miktarları değişikti. Kiminde kırkbeş, kiminde ellibeş kiminde altmış liraydı ve her ay yollanmışlardı.. Sol elinin kemikli avucunda herhalde son olarak yolladığı kırmızı bir makbuz buruşmuştu. Üzerinde iki gün evvelinin tarihi vardı. Miktarı da çok azdı: Yalnız onbir lira.

Küçük bir düğüm boğazıma tıkandı. Gözlerim ve hançerem yanıyordu. Eğildim, onun buz gibi elini tuttum. Ne kadar da hafifti. «Şefika bizi affet dedim, seni hiç birimiz bilemedik, anlayamadık. Sen; seni bırakıp gitse ve aramasa da dilenerek evlâdına hayırlı olmaya çalışan kadındın. Ondan karşılık beklemeden, onu hiç kötülemeden seven kimse idin.»

Elini yorganının altına soktum, küçük makbuz torbasını yerine koydum ve utanarak kapısını çektim.

★

Harap ve ahşap yoğurtanenin yanıbaşında, herzaman altında dinlendiği ihtiyar dişbudak ağacının kaba gölgesinde, onun elimle yaptığım mezarı uzanıyor.

Herzaman avdan dönerken topladığım birkaç sap çiçeği ona bırakıyorum. Baş ucunda mezartaşı yerine diktiğim enli bir tahta var. Üzerine şunları yazdım:

«Burada, yalnız bir anne yatıyor.»

MANİLER

Seherin vakti geçti
Bir yıldız aktı geçti
Dünya bir penceremiş
Her gelen baktı geçti.

Atım araptır benim
Küpüm şaraptır benim
O yâr küsmüş gidiyor
Halim haraptır benim.

Di kalk ağa giderük
Dağdan dağa giderük
Sen bulut ol, ben yağmur
Yağa yağa giderük.

Eskilerden Fıkralar:

Tadım Gâvuru Müslüman oluyor..

Tadım'lı bir ermeni, dindaşlarından zulüm görmüş olacak ki, Göl Köyü'nde oturan sevdiği bir ağaya gelir:

— Ağa! Ben bâtıldan döndüm, hak dinine gireceğim. İslâmın şartını bğrenmek için sana geldim. Adımıda doğrult, iitikatımı da..

— Hoş geldin, safa geldin Agop. Adın Yakup olsun, evvelâ. İmamı da çağıralım, islâmın şartlarını o sana öğretsin.

Köyün imamını çağırır, meseleyi anlatırlar.

İmam, mal bulmuş Mağribi gibi, yola gelen ermeniye, başlar anlatmağa..

— Gece yarısından kalkarsın, temiz bir abdest alırsın, 2 rekât hacet namazı kıldıktan sonra, kıbleye doğru diz çöküp, 3 defa tesbih çeker, dua edersin. Uyku zorlayınca, yarım saat uyuduktan sonra, tekrar kalkar, abdest tazeler, sabah namazına hazırlanırsın. Sabah namazında, gerek sünneti kılarken, gerek farzı eda ederken, en uzun sureleri okursun, sevabı daha çoktur. Sonra tekrar...

İmamın uzun boylu akait talimine karşı, ermeninin yüzü sarardığı gibi, ağanında kaşları çatıldığı görülür ve imamın sözünü keserek:

— İmam! Çok uzun etme, Agop, Tadım'dan Göl'e geldi, Yakup oldu, neredeyse beni, Tadım'a gönderip Agop edeceksin.

Diye, imama çıkıştıktan sonra henüz, yeni Yakup olan Avop'o dönerek:

Yakup! Sen imama bakma, islâmda zorluk yoktur, kolaylık vardır. İslâmın şartı, esasında, birdir. Kelime-i şahadet getiren müslüman olur. Diğerleri dinin destekleridir. Zekâtla, hac; zenginler için, geriye kaldı, oruçla namaz. Oruç, senede bir defadır; gelir geçer. Namaza gelince, farzları vaktinde kılmağa gayret et. İmkân bulamazsan kazasıda vardır. Sünnetleri kılarsan, Peygamberin gönlünü kazanmış olursun. Artık o senin bileceğin iş. Bundan gayrısı, nafiledir. Boş vaktinde, efkâı etmemek için, ibadet iyidir, derler. İster kıl, ister kılma; senden soran olmaz.

Ağanın sözlerini dinliyerek ferahlayan Yakup, ağaya dönerek:

Kurban sana; Beni dardan kurtardın. Allah'ta seni dardan kurtarsın diye yakardıktan sonra, Agop, dinine sikke batmaz, bir müslüman olmuştur.

Zorla güzellik olur mu hiç..

Düzeltme :

— 1. Sayımızın 11. sayfasındaki şiirin imzası «İLYAS» unutulmuştur.

— Aynı sayımızın 15. sayfasındaki başlık «Maniler» yerine «Mayalar» dizilmiştir.

— Bu sayımızın 19. sayfasındaki hikâyenin yazarı «Fethi BAŞAK» yanlışlıkla konulamadı.

özür dileriz.